

Grāmatas "Ievads kristīgajā meditācijā" analīze un kritika

JURIS UĻĢIS, mācītājs

Paldies autoram, kurš šo grāmatu plašākai publikai ir devis tieši Adventa laikā. Gan Adventa laika sprediķos, gan šajā grāmatā liels uzsvars tiek likts uz klusumu, mieru, pārdomām. To arī centos realizēt savā ikdienā. Pie tam viens no maniem pārdomu objektiem bija tieši šī grāmata. Tā nu, klusumā un mierā pavadot Adventa laiku, ir tapusi šīs grāmatas analīze un kritika.

Pilnīgi piekritu autoram, ka ikdienas steiga, seklums un garīgā iztukšošanās vairo izmisumu un bezjēdzības pieredzi. Pats esmu to piedzīvojis uz savas ādas. Ir taisnība, ka mums ir jāapstājas, ir jāieiet klusumā un mierā, ir jāieskatās sevī, ir jāvērtē sava dzīve Dieva priekšā. Mūsu attiecības ar Dievu varētu salīdzināt kā divu iemīļušos laulāto attiecības. Savs laiks vārdiem un aktivitātei. Savs laiks klusumam un pasivitātei. Ar mīloto cilvēku ir labi abējādi, gan runājot, gan vienkārši klusumā priecājoties par otra klātbūtni. Arī lūgšanas dzīvē ir līdzīgi, savs laiks runāt, prasīt, žēloties, slavēt, bet savs laiks vienkārši klusēt Dieva klātbūtnē un priecāties par to.

Man šķiet, ka ir viena lieta, kas mani vieno ar autoru. Kaut arī autors ir nedaudz vecāks par mani, tomēr arī es esmu uz tās robežas, kuru autors piemin, citējot Jungu, proti, 35 – 45 gadi. Šie gadi iezīmējot robežu starp "ārēji aktīvu" un "iekšēji aktīvu" cilvēku. Ja līdz šiem gadiem cilvēks ir vērstis uz āru, tad pēc šiem gadiem – uz iekšu. Savukārt šo pāreju iezīmē dziļa neapmierinātība par savu dzīvi. Kaut ko ļoti līdzīgu arī es piedzīvoju savā dzīvē. Patiešām, skrāidāšana, naudas pelnīšana, sevis pierādīšana, attaisnošana citu cilvēku acīs un daudzas citas "aktivitātes" var iedzīt un iedzen cilvēku pilnīgā izmisuma stāvoklī. Vai izeja ir atrodama meditācijā un tai sekojošā kontemplācijā, kā to apraksta autors?

Upanišadas Jaunās Derības drānās

Pirms pievērsos šīs grāmatas analīzei, gribētos jau pašā sākumā skaidri noformulēt manu pamatatziņu, kuru ieguvu, izlasot un meditējot par šo grāmatu: autors par pamatu ir izmantojis Upanišadu¹ pasaules uzskatu, kurš ietērpts Jaunās Derības drānās.

Sākotnēji, lasot šo grāmatu, likās, ka autors runā par kristīgo ticību, kura ir ietērpta Upanišadu drānās, iespējams, lai uzrunātu "monistiski" (hinduistiski, budistiski, vedāntiski) domājošus cilvēkus Latvijā. Tāpat likās, ka varbūt tiešām, ir kādas Austrumu "garīgās tehnikas", kuras mēs, kristieši, varetu pārņemt, papildīt ar kristīgu saturu un izmantot savu mērķu sasniegšanai. Taču ļoti daudzas paralēles starp šo grāmatu un Upanišadu pasaules uzskatu man lika atnest šīs domas un secināt, ka šeit lasītājam tiek piedāvāts Upanišadu jeb vēl precīzāk vedāntas² filozofiskā doma, kura ir iekrāsota ar Jaunās Derības tekstiem. Kādas tad ir šīs daudzās paralēles starp autora grāmatu un Upanišadām?

Hinduisms – visu reliģiju māte un tolerances avots

Vivekānandas³ sveiciena uzrunu Čikāgas parlamentā 1893. gadā apšveica apmēram 7000 cilvēku. Viņa uzrunas viens no elementiem bija apmēram šāds: hinduisms ir visu reliģiju māte. Hinduisms ir ne tikai par toleranci, bet arī par to, ka visas reliģijas ir patiesas, visi ceļi ved pie Augstākā. Diemžēl, šķelšanās, fanātisms un vardarbība reliģijas vārdā ir izdarījusi milzīgu postu starp cilvēkiem, kuri taču iet uz vienu un to pašu mērķi. Tiek izteikta cerība, ka reiz pienāks laiks, kad visas šāda veida ciešanas beigsies.

Ir svarīgi ieraudzīt to, ka šajā uzrunā tiek pretstatītas divas lietas, no vienas puses, hinduisms⁴ ar savu toleranto attieksmi pret visām reliģijām, un, no otras puses, šķelšanās, fanātisms un vardarbība. Citiem vārdiem sakot, vai nu cilvēce akceptēs vedāntas filozofiju, kuras pārstāvis bija Vivekānanda, vai nu tā nosliks pati savās asinīs. Man liekas zīmīgi, ka arī mūsu aplūkojamā grāmatā ir ieraugāma tāda pati domu gaita. Piemēram, ievadā Lorenss Frimans pretnostata politizētu, fundamentālistisku reliģiju⁵ iepretim garīgai, kontemplatīvai reliģijai⁶. Arī autors runā par "fundamentālismu" kā baznīcas dusmīgu atbildi dusmīgai pasaulei. Vai ar to būtu domātas konfesiju ticības apliecības? Kā pretstats tiek pieminēts "dziļais garīgums" kristietībā, kurš ir pārveidojis šo pasauli. Liekas,

ka trešās iespējas nemaz nav. Piemēram, kristietība, kas ir uzticama īpaši Dieva atklāsmei, Jaunajai Derībai un kas veic aktīvu, miermīlīgu misijas darbu. Autors izeju saskata tikai un vienīgi meditācijā, kurai piemīt cilvēci dziedinošs spēks, kura ved no vārdiem, priekšstatiem, tēliem⁷ līdz pat visus cilvēkus vienojošajam esības pamatam Dievā. Vai līdzīgi nedomāja arī Vivekānanda? Jeb otrādi. Vai autors nedomā tā, kā domāja Vivekānanda?

Intuitīva vai diskursīva pasaules uztvere

Autors lielu lomu pievērs intuitīvas lomai.⁸ Lasot nodaļu "intuitīvas nozīme" neviļus nāk atmiņā Visvalža Klives grāmata "Pa kuru ceļu", kurā viņš apraksta Upanišadu izpratni par intuitīvas lomām cilvēka dzīvē. Indiešu domātāji runā par *vidju* – skatījumu, vīziju, kura mums paver saskari ar isto un patieso realitāti, ar patieso esamību. S.

vai vēlas uzzināt. Mēs vienmēr gribam "aizsniegt" to, kas ir ārpus mums. Tāpēc šādas zināšanas ir tikai "virspusējas", tā sakt, "no ārpusē". Savukārt, *vidja* jeb intuitīvais tvērums pārvar subjektu-objektu dalījumu, un cilvēks ir spējīgs ieraudzīt lietu patieso būtību.

Grāmatas lasītājs viegli pamānīs, ka autors attiecībā uz intuitīvas lomām nepasaka neko jaunu, ko jau nebūtu pateikušas Upanišadas un Radhakrišnans.

Nost ar sašķeltību, pretstatiem, duālismu. Lai dzīvo viengabalainība

Tajā pašā nodaļā par intuitīvas nozīmi autors piemin vēl kādu problēmu, kura sen jau ir atrisināta Upanišadās. Proti, domājot diskursīvi, ar prātu, mēs realitāti uztveram sašķelti, duālistiski. Savukārt meditācija noved cilvēku līdz tādām apziņas stāvoklīm, kurā cilvēks pārvar visus pretstatus un iegūst viengabalainu realitātes izprat-

nas par tēviem paliek ļoti ierobežotas vai "virspusējas".

Vidja jeb intuitīvais tvērums ir vērstis uz mums pašiem, lai atklātu, kas mēs patiesībā esam. Aprakstošās zināšanas bieži vien dod pavisam greizus priekšstatus par mums pašiem. Pietiek salīdzināt to, ko citi par mums saka, ar to, ko mēs paši par sevi domājam, lai atklātu lielu starpību. Tas, ko mēs sajūtam tieši vai intuitīvi par sevi, ir kaut kas pavisam cits, nekā tas, kas mums pieejams aprakstošās zināšanās.

Šķiet, ka autors ir stipri vienkāršojošs šo ceļu līdz atmodinātai intuitīvai, līdz duālisma pārvarēšanai, jo Indijas jogas tradīcija runā par meditāciju kā priekšpēdējo posmu ceļā uz apgaismību, bet pirms tam vēl ir askēze, āsanā, elpošanas vingrinājumi, maņu orgānu kontroles vingrinājumi.¹⁶ Meditācija un kontemplācija šajā tradīcijā ir pēdējie soļi ceļā uz viengabalainību.

"... Autors ir noguris no ārējiem strīdiem, nesaskaņām un šķelšanās kristiešu starpā un, neapšaubāmi, vedāntas filozofija ir diezgan piemērota, lai apvienotu visus kristiešus, pat visu reliģiju pārstāvjus."

Radhakrišnans¹⁰ runā par "intuitīvo tvērumu", kas dod atrisinājumu dzīves dziļākiem jautājumiem. Upanišadas runā par divu veidu zināšanām.

- Aprakstošas (jeb diskursīvas) vai netiešas zināšanas: tās ir aprakstošas, jo mēs tās varam ietvert vārdos un samērā precīzi izteikt. Tās ir netiešas, jo tās notiek caur mūsu maņu orgāniem. Šāda veida zināšanas var būt precīzas un mazāk precīzas, tās var būt pareizas un nepareizas.

- Neaparakstošas jeb tiešas zināšanas: šāda veida zināšanas nevar ietvert vārdos, izteikt to saturu, jo pēc savas būtības tās nav aprakstāmas. Lielais indiešu domātājs Šankara stāsta: "Kungs Šiva māca augstāko filozofiju pilnīgā klusumā." Tās ir tiešas un tūlītējas, jo tās netiek saņemtas caur kaut ko citu – novērojumiem vai jēdzieniem. Tās tiek iegūtas, cilvēkam kļūstot un pārveidojoties par kaut ko citu. Šāda veida zināšanas varam dēvēt par intuitīvām.

Abu veidu zināšanas varam atšķirt arī citādā veidā. Aprakstošās zināšanas vienmēr saistītas ar koncepcijām vai jēdzieniem. Savukārt intuitīvās zināšanas neietver jēdzienus. Tās ir skatījums – kaut kas tāds, kas mums "atklājas", "parādās".

Aprakstošās zināšanas izšķir "subjektu" un "objektu". Subjekts – kurš zina vai vēlas uzzināt. Objekts – par ko tas zina

ni. Piemēram, dzenbudismā astotajā posmā cilvēks sasniedz tādu apziņu, kura pārvar subjektu-objektu dalījumu. Šādā apziņas stāvoklī cilvēks ir sasniedzis neko, līdz ar to cilvēks vairs nespēj par neko diskursīvi jeb aprakstoši spriest. Autors uzsver, ka meditācijas rezultātā cilvēks izaug no duālistiskas domāšanas līdz nesadalītai apziņai.¹¹ Meditācija palīdz apturēt diskursīvo domāšanu un atmodina intuitīvu¹². Savukārt, kad ir atmodināta intuitīva (*vidja*), tad arī realitāte kļūst viengabalaina.¹³ Ja pareizi esmu sapratis autoru, tad viņš ir gribējis pateikt, ka tieši šādu rezultātu var sasniegt arī kristīgajā meditācijā, ne tikai dzenbudistu meditācijā.

Nezinu, kā ar kristīgo meditāciju, bet Indijas jogas tradīcijā meditācija patiešām ir viens no astoņiem posmiem, ar kura palīdzību cilvēks pārvar subjektu-objektu dalījumu. Upanišadas, Šankara¹⁴, Ramanūdža¹⁵ un Radhakrišnans šo subjektu-objektu dalījuma pārvarēšanu risina apmēram šādi. Lai sasniegtu isto, patieso, viengabalaino realitāti, ir nepieciešams pārvarēt subjektu-objektu dalījumu. Ir tikai viens veids, kā to izdarīt, proti, kad subjekts kļūst par objektu. Kaut ko līdzīgu piedzīvojam ikdienā, kad mēs isti uzzinām, ko tas nozīmē būt tēvam, tikai kļūstot par tēvu. Ja mēs nekļūstam par tēvu, tad mūsu zināša-

Ātmans un Brahmans ir viens un tas pats

Autors saka: "Meditācija, garīgā prakse, kas mudina cilvēku nokāpt esības dziļumos, palīdz tiešā pieredzē apjaust to, kas vieno visus cilvēkus."¹⁷ Autors arī citē Frimenu: "Ja atskārstu, ka dziļākais un patiesākais mani neesmu es, bet Dievs¹⁸, tas palīdz pārvarēt manu ego."¹⁹ Nodaļā "Viss ir viens", autors uzsver, ka mistiskā ceļa rezultāts ir nediferencēta apziņa, esības kā vienota veseluma uztvere.²⁰ Domāju, ka šīs domas ir saprotamas Upanišadu gaismā. Proti, Upanišadas runā par *Vidjas* ceļu, kura pēdējā posmā (kontemplācijā) cilvēks nonāk pie atklājuma, ka ir neaparakstāms un neizteicams kodols *ātmans*, kurš visai mūsu dzīvei dod vienību un pamatu. *Ātmans* ir centrs, kas visu satur un dod orientāciju cilvēka dzīvei.

Ātmans ir visu fizisko un psiholoģisko procesu pamatā.

- Tas ir mūžīgs un nemainīgs, un tikai kā tāds tas spēj dot mums vienību un saturu.

- Tas ir universāls, jo mūsu individualitāte saistās tikai vai nu ar mūsu fiziskiem (izskats, rīcība) vai psiholoģiskiem procesiem (domas, atmiņas, dziņas). Autors runā par to, ka mēs varam apjaust to, kas vieno visus cilvēkus.

